

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Т.в.о. декана юридичного факультету
Надія МОСКАЛЮК
31 08 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. проректора науково-педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ
31 08 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни **ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ**
ступінь вищої освіти – бакалавр
галузь знань – 26 Цивільна безпека
спеціальність – 262 Правоохоронна діяльність
освітньо-професійна програма – «Економічна безпека та фінансові розслідування»

Кафедра безпеки та правоохоронної діяльності

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні (год.)	ІРС (год)	Тренінг КПЗ (год)	СРС (год.)	Разом (год.)	Екз. (сем.)
Денна	3	6	30	30	4	11	75	150	6

30.08.2023
[Signature]

Робоча програма складена на основі ОПП «Правоохоронна діяльність» підготовки бакалавра галузі знань 26 Цивільна безпека спеціальності 262 Правоохоронна діяльність (протокол Вченої ради ЗУНУ №10 від 24.06.2023р).

Робочу програму підготувала к.е.н., доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності Людмила БУДНИК

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, протокол № 1 від 29.08.2023 р.

В.о. завідувача кафедри к.ю. н.
старший викладач

Ігор МЕТЕЛЬСЬКИЙ

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 262 Правоохоронна діяльність, протокол № 1 від 30.08.2023 р.

Керівник групи забезпечення спеціальності
д.ю.н., доцент

Ніна РОГАТИНСЬКА

Гарант ОП

Андрій ДЗІЮРБЕЛЬ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “Тіньова економіка та безпека держави”

1. Опис дисципліни “Тіньова економіка та безпека держави”

Дисципліна “Тіньова економіка та безпека держави”	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань – 26 Цивільна безпека	Статус дисципліни Нормативна дисципліна Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність – 262 Правоохоронна діяльність, освітньо-професійна програма – «Економічна безпека та фінансові розслідування»	Рік підготовки: <i>денна – 3</i> Семестр: <i>денна – 6</i>
Кількість змістовних модулів – 2	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції: <i>Денна – 30 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 30 год.</i>
Загальна кількість годин – 150		Самостійна робота: <i>Денна – 86 год. (в т. ч. тренінг, КПІЗ - 11 год.)</i> Індивідуальна робота : <i>Денна – 4 год.</i>
Тижневих годин: 15 год., з них аудиторних – 6 год.		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета й завдання дисципліни “Тіньова економіка та безпека держави”

2.1. Мета вивчення дисципліни

Метою навчальної дисципліни “Тіньова економіка та безпека держави” є ознайомлення студентів із причинами зародження та існування тіньової економіки, наслідками тіньової економіки та її безпосереднього впливу на стан економічного розвитку країни та рівень забезпечення економічної безпеки, методами детінізації національної економіки.

Програма та тематичний план дисципліни орієнтовані на глибоке та ґрунтовне засвоєння студентами теоретичних знань з особливостей функціонування тіньового сектору економіки з метою визначення оптимальних заходів щодо подолання даного негативного явища задля зміцнення безпеки держави.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Завдання навчальної дисципліни “Тіньова економіка та безпека держави” полягає в розкритті особливостей явища “тіньова економіка”, зокрема, визначення її економічної сутності, причин виникнення та поширення; виявлення специфіки функціонування тіньового сектора економіки в Україні, розробці рекомендацій щодо детінізації економіки України з метою зміцнення її безпечного виміру.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни.

Дисципліна “Тіньова економіка та безпека держави” є нормативною освітньою компонентою циклу професійної підготовки студента. Вивчення дисципліни “Тіньова економіка та безпека держави” дозволяє сформувати теоретичне і методологічне підґрунтя для вивчення

інших дисциплін циклу професійної підготовки за освітньою програмою “Економічна безпека та фінансові розслідування” спеціальності «Правоохоронна діяльність», що базуються на методах аналітики.

Вимоги до результатів освоєння дисципліни.

Дисципліна “Тіньова економіка та безпека держави” забезпечує інструментарій формування наступних компетентностей:

Інтегральна компетентність:

Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів правоохоронної діяльності і характеризується комплексністю та невизначеністю умов

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК22. Здатність ідентифікувати ознаки економічних злочинів та їх вплив на стан економічної безпеки держави

2.4. Зв’язок з іншими освітніми компонентами

Освітня компонента «Тіньова економіка та безпека держави» пов’язана із освітніми компонентами «Тактико-спеціальна підготовка», «Детективна діяльність», «Основи кримінального аналізу»

2.5. Результати навчання

Програмні результати дисципліни “Тіньова економіка та безпека держави”:

РН24. Вміти визначати і розраховувати індикатори тінізації економіки та обґрунтувати їх вплив на економічну безпеку держави

3. Програма навчальної дисципліни “Тіньова економіка та безпека держави”

Змістовий модуль 1. Загальна оцінка тіньової економічної діяльності

Тема 1. Тіньова економіка як соціально-економічне явище

Зміст поняття “тіньова економіка”. Основні ознаки тіньової економіки. Критерії типологізації та основні види тіньової економіки. Структура тіньової економіки у різних країнах. Причини зародження та розвитку тіньової економіки. Особливості формування тіньової економіки в Україні. Вплив тіньової економіки на безпеку держави. Соціально-економічні наслідки тіньової економічної діяльності. Вплив тіньової економіки на безпеку держави в умовах воєнного стану.

Тема 2. Дослідження та оцінка параметрів тіньової економіки

Мікрометоди оцінки тіньової економіки. Мікрометоди оцінки тіньової економіки. Методи статистичної оцінки масштабів тіньової економіки. Методи моделювання і оцінки обсягів прихованого виробництва.

Змістовий модуль 2. Види, форми та прояви тіньової економіки

Тема 3. Паралельна (“біла”) тіньова економіка

Визначення та характерні ознаки “білої” тіньової економіки. Корупція як основна форма прояву “білої” тіньової економіки. Відмивання коштів отриманих злочинним шляхом і тіньові операції пов’язанні з цим. Ухилення від сплати податків.

Тема 4. Неформальна (“сіра”) тіньова економіка

Сутність неформальної економіки, її відмінності від інших видів тіньової економіки. Причини виникнення і масштаби неформального сектору національної економіки. Основні економічні характеристики неформального бізнесу. Економічні теорії “неформальності”. Неінституційний підхід до аналізу неформальної економіки.

Тема 5. Організована злочинність: соціально-економічна сутність

Загальна характеристика організованої злочинності. Економічна історія організованої злочинності закордоном та в Україні. Трансформація процесів організованої злочинності в Україні. Економіка організованої злочинності. Транснаціональна організована злочинність. Економічні методи боротьби з проявами організованої злочинності.

Тема 6. Найвищі форми організаційної структури тіньової економіки

Передумови і закономірності формування мафіозних структур в Україні. Генезис формування мафіозних кланів у різних країнах. Ідеологія мафіозного формування. Трансформація і захисні механізми мафіозних структур. Мафія як загроза фінансово-економічній безпеці держави. Наркобізнес та його відмінності від інших видів мафіозного підприємництва. Торгівля зброєю. Торгівля людьми.

Тема 7. Нелегальні ринки як прояв тіньової економіки

Загальна характеристика нелегальних ринків. Особливості формування та розвитку нелегальної торгівлі в Україні. Нелегальні ринками за видами продукції (товарів, робіт, послуг). Напрямки мінімізації незаконної торгівлі.

Тема 8. Економіка тероризму

Тероризм як елемент сучасної світової системи. Економічні причини формування і розвитку терористичних організацій. Джерела фінансування сучасних терористичних організацій. Регіональні моделі економіки тероризму.

Тема 9. Боротьба з тіньовою економікою та зміцнення безпеки держави в умовах воєнного стану

Негативні та позитивні причини розвитку тіньової економіки. Нормативно-правові аспекти боротьби з тіньовою економікою. Види контролю за тіньовою економікою. Програма дій по боротьбі з тіньовою економікою. Мінімізація тіньових проявів з метою зміцнення безпеки держави. Особливості діяльності антикорупційних органів в умовах воєнного стану.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни “Тіньова економіка та безпека держави”

(денна форма навчання)

		Кількість годин				Контрольні заходи	
		Лекції	Практичні заняття	Індивід. робота студента	Тренінг КПЗ		Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Загальна оцінка тіньової економічної діяльності							
1.	Тіньова економіка як соціально-економічне явище	2	2		1	8	Поточне опитування Виконання завдань та досліджень,
2.	Дослідження та оцінка параметрів тіньової економіки	4	4		1	9	Задачі, тести
Змістовий модуль 2. Види, форми та прояви тіньової економіки							
3.	Паралельна (“біла”) тіньова економіка	4	4	1	1	8	Поточне тестування есе

4.	Неформальна (“сіра”) тіньова економіка	4	4		1	8	Поточне тестування
5.	Організована злочинність: соціально-економічна сутність	2	2	1	1	8	Поточне опитування виконання завдань та досліджень,
6.	Найвищі форми організаційної структури тіньової економіки	2	2		1	8	Поточне тестування
7.	Нелегальні ринки як прояв тіньової економіки	4	4	1	2	8	Поточне опитування Презентації, есе
8.	Економіка тероризму	4	4		1	8	Поточне тестування
9.	Боротьба з тіньовою економікою та зміцнення безпеки держави в умовах воєнного стану	4	4	1	2	10	Поточний контроль, есе
Разом		30	30	4	11	75	

5. Тематика практичних занять з дисципліни “Тіньова економіка та безпека держави”

Практичне заняття 1

Тема. Тіньова економіка як соціально-економічне явище

Мета: засвоїти матеріал щодо теоретичних основ тіньової економіки, її причин зародження та розвитку, наслідків для економіки та можливих шляхів мінімізації.

Питання для обговорення:

1. Зміст поняття “тіньова економіка”.
2. Основні ознаки тіньової економіки. Критерії типологізації та основні види тіньової економіки.
3. Структура тіньової економіки у різних країнах.
4. Причини зародження та розвитку тіньової економіки.
5. Особливості формування тіньової економіки в Україні.
6. Вплив тіньової економіки на безпеку держави в умовах воєнного стану.
7. Соціально-економічні наслідки тіньової економічної діяльності.

Практичне заняття 2-3

Тема. Дослідження та оцінка параметрів тіньової економіки

Мета: дослідження методики оцінки тіньової економіки.

Питання для обговорення:

1. Мікрометоди оцінки тіньової економіки.
2. Методи статистичної оцінки масштабів тіньової економіки.
3. Методи моделювання і оцінки обсягів прихованого виробництва.

Практичне заняття 4-5

Тема. Паралельна (“біла”) тіньова економіка

Мета: визначення основних засад функціонування “білокомірцевої” тіньової економіки, дослідження корупції як негативного явища соціально-економічних процесів та засвоєння опрацьованого матеріалу.

Питання для обговорення:

1. Визначення та характерні ознаки “білої” тіньової економіки.
2. Корупція як основна форма прояву “білої” тіньової економіки.
3. Відмивання коштів отриманих злочинним шляхом і тіньові операції пов’язанні з цим.

Ухилення від сплати податків.

Практичне заняття 6-7

Тема. Неформальна (“сіра”) тіньова економіка

Мета: ознайомлення із особливостями неформальної тіньової економіки та особливостями її розвитку.

Питання для обговорення:

1. Сутність неформальної економіки, її відмінності від інших видів тіньової економіки.
2. Причини виникнення і масштаби неформального сектору національної економіки.
3. Основні економічні характеристики неформального бізнесу.
4. Економічні теорії “неформальності”.
5. Неінституційний підхід до аналізу неформальної економіки.

Практичне заняття 8

Тема. Організована злочинність: соціально-економічна сутність

Мета: визначення значення організованої злочинності в економічних процесах та дослідження її місця в економіці України. Опрацювання та засвоєння матеріалу щодо економічних методів боротьби з проявами організованої злочинності.

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика організованої злочинності.
2. Економічна історія організованої злочинності закордоном та в Україні.
3. Трансформація процесів організованої злочинності в Україні.
4. Економіка організованої злочинності.
5. Транснаціональна організована злочинність.
6. Економічні методи боротьби з проявами організованої злочинності.

Практичне заняття 9

Тема. Найвищі форми організаційної структури тіньової економіки

Мета: опрацювання та засвоєння матеріалу щодо найвищих форм організаційної структури тіньової економіки та дослідження їх деструктивного впливу на економіку країни

Питання для обговорення:

1. Передумови і закономірності формування мафіозних структур в Україні.
2. Генезис формування мафіозних кланів у різних країнах. Ідеологія мафіозного формування.
3. Трансформація і захисні механізми мафіозних структур.
4. Мафія як загроза фінансово-економічній безпеці держави.
5. Наркобізнес та його відмінності від інших видів мафіозного підприємництва.
6. Торгівля зброєю.
7. Торгівля людьми.

Практичне заняття 10-11

Тема. Нелегальні ринки як прояв тіньової економіки

Мета: визначення особливостей реалізації нелегальної торгівлі в Україні та опрацювання напрямків її мінімізації.

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика нелегальних ринків.
2. Особливості формування та розвитку нелегальної торгівлі в Україні.

3. Особливості приватних нелегальних ринків.
4. Напрямки мінімізації незаконної торгівлі.

Практичне заняття 12-13

Тема. Економіка тероризму

Мета: ознайомлення із економікою тероризму та основними аспектами діяльності сучасних терористичних організацій.

Питання для обговорення:

1. Тероризм як елемент сучасної світової системи.
2. Економічні причини формування і розвитку терористичних організацій. Джерела фінансування сучасних терористичних організацій.
3. Регіональні моделі економіки тероризму.

Практичне заняття 14-15

Тема. Боротьба з тіньовою економікою та зміцнення безпеки держави в умовах воєнного стану

Мета: дослідження питання щодо боротьби з тіньовою економікою та визначення конкретних заходів детінізації економічних процесів відповідно до потреб сьогодення.

Питання для обговорення:

1. Негативні та позитивні сторони розвитку тіньової економіки.
2. Нормативно-правові аспекти боротьби з тіньовою економікою.
3. Види контролю за тіньовою економікою.
4. Програма дій по боротьбі з тіньовою економікою з метою зміцнення безпеки держави.
5. Особливості діяльності антикорупційних органів в умовах воєнного стану.

Комплексне практичне індивідуальне завдання

Комплексне практичне індивідуальне завдання (надалі КПЗ) є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального чи навчально-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і є окремим заліковим модулем з дисципліни.

Комплексне практичне індивідуальне завдання (надалі КПЗ) є невід'ємною частиною навчального процесу і розцінюється як серйозне осмислення набутих знань отриманих студентом при вивченні дисципліни «Тіньова економіка та безпека держави».

1. Зміст завдання:

І частина – підготувати презентацію за обраною темою і захистити її.

Тематика для виконання комплексного практичного індивідуального завдання (КПЗ) з дисципліни «Тіньова економіка та безпека держави»

1. Офшори як інструмент тінізації економіки.
2. План дій BEPS та його роль в детінізації економіки.
3. Податкова амністія: сутність та очікуваний ефект для детінізації економіки.
4. Неформальна зайнятість: вимір проблеми та шляхи вирішення.
5. Детінізація ринку віртуальних активів.
6. Ринок землі: перспективи для детінізації економіки.
7. Схеми ухилення від сплати податків та їхній вплив на тінізацію економіки.
8. Удосконалення організації публічних закупівель у напрямі детінізації економіки.
9. Оцінка ключових тенденцій тіньової економіки.
10. Зарубіжний досвід детінізації економіки та перспективи його впровадження в Україні.
11. Причини виникнення тіньової економіки.
12. Напрями подолання тіньової економіки в Україні.
13. Тіньовий сектор економіки України: аналіз стану.
14. Вплив тіньової економіки на підприємницьку діяльність.
15. Причини зародження та розвитку тіньової економіки.
16. Методи оцінки тіньової економіки.
17. Особливості формування та розвитку нелегальної торгівлі в Україні.

18. Економічні причини формування і розвитку терористичних організацій.
19. Регіональні моделі економіки тероризму.
20. Мафія як загроза фінансово-економічній безпеці держави.
21. Програма дій по боротьбі з тіньовою економікою.
22. Соціально-економічні наслідки тіньової економічної діяльності та шляхи її мінімізації.
23. Відмивання коштів отриманих злочинним шляхом і тіньові операції пов'язанні з цим.
24. Схеми ухиляння від оподаткування.
25. Як змінювався рівень тіньової економіки в Україні.
26. Тіньова економіка в Україні в умовах воєнного стану.
27. Вплив тіньової економіки на економіку та суспільство.
28. Боротьба з корупцією: світові тенденції.
29. Антикорупційне правове регулювання в Україні.
30. Механізми мінімізації корупційних ризиків в компанії.
31. Чинники існування тіньової економіки в Україні.
32. Світовий досвід детінізації економіки.
33. Еволюція поглядів на тіньову економіку та сучасний стан її дослідження.
34. Напрями вдосконалення діяльності правоохоронних органів у сфері боротьби з тіньовою економікою.

II частина – скласти анотацію наукової статті за 2020-2023 рр. на одну сторінку друкованого тексту за актуальною тематикою з проблем дослідження впливу тіньової економіки на безпеку держави, користуючись розділом «Наукова періодика» електронних ресурсів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (<http://www.irbis-nbuv.gov.ua>).

Критерії оцінювання комплексного практичного індивідуального завдання за умови його вчасного і якісного виконання:

Під час оцінювання виконаної студентом роботи особлива увага звертатиметься на глибину розкриття теми, логіку викладення матеріалу, висловлення власного бачення з досліджуваної проблематики, а також публічне представлення результатів проведеного дослідження.

Оцінка «відмінно» ставиться, якщо студентом підготовлено дві **частини завдання:**

- доповідь за обраною темою на основі опрацювання чинної правової бази та публікацій останніх років, публічно представлено результати дослідження;
- анотація наукової статті.

Оцінка «добре» ставиться, якщо студентом підготовлено **дві частини завдання:**

- доповідь за обраною темою на основі опрацювання чинної правової бази та публікацій останніх років публічно представлено результати дослідження. Однак у доповіді є незначні неточності.
- анотація наукової статті.

Оцінка «задовільно» ставиться, якщо студентом підготовлено **одну частину завдання:**

- доповідь за обраною темою на основі опрацювання чинної правової бази та публікацій останніх років без публічного представлення результатів досліджень.

При цьому тему роботи висвітлено лише поверхнево, студент не розуміє окремих аспектів наукової проблеми, відсутня самостійність міркувань. Робота має низку недоліків в оформленні.

Оцінка «незадовільно» ставиться, якщо студентом підготовлено **одну частину завдання:**

- доповідь за обраною темою без публічного представлення результатів досліджень.

При цьому тему дослідження практично не розкрито, завдання виконано лише формально. Робота має значні недоліки в оформленні.

7. Самостійна робота з дисципліни “Тіньова економіка та безпека держави”

Метою виконання самостійної роботи є глибоке вивчення теоретичних основ функціонування тіньової економіки.

Виконання самостійної роботи необхідно починати з вивчення відповідних розділів підручників, навчальних посібників, наукових джерел тощо, що наведені у переліку рекомендованої літератури, а також додаткової літератури і практичних матеріалів, які студент повинен знайти і опрацювати самостійно.

Тематика самостійної роботи студентів

№ п/п	Тематика	К-сть годин
1	Тіньова економіка: сутність та механізми подолання. Генезис і соціально-економічні наслідки тіньової економіки.	8
2	Особливості тіньової економіки в Україні. Світовий досвід детінізації національної економіки та напрями його використання в Україні.	9
3	Шляхи обмеження тіньової економіки в Україні. Історія тіньової економіки та суспільно-економічні причини її виникнення.	8
4	Розвиток тіньової економіки як процесу. Характеристика масштабів тіньової економіки України.	8
5	Чинники та основні джерела живлення вітчизняної тіньової економіки. Структура та форми тіньового бізнесу в Україні.	8
6	Державна політика детінізації економіки. Проблеми оцінки обсягів тіньової економіки.	8
7	Роль фінансової політики в легалізації підприємницької діяльності. Мета, завдання та способи детінізації економіки.	8
8	Міжнародне співробітництво в контексті боротьби з тіньовою економікою. Економічні та правові методи детінізації.	8
9	Суспільна ціна тіньової економіки. Чинники та основні джерела живлення вітчизняної тіньової економіки. Особливості легалізації окремих типів тіньової економіки.	10
Разом:		75

8. Організація та проведення тренінгу

Завдання: Методика оцінки та аналіз індикаторів тіньового сектора економіки. Вплив тіньової економіки на рівень економічної безпеки. Виокремлення чинників, що провокують зростання нелегального бізнесу. Характеристика можливих напрямів детінізації економіки в сучасних умовах.

Порядок проведення:

- опрацювавши літературні джерела, студент визначає методи проведення оцінки рівня тіньового сектору економіки, обравши та обрахувавши ряд індикаторів, та характеризує безпосередній вплив тіньової економіки на економічну безпеку;
- студент визначає ряд чинників, що дестабілізують економіку та провокують зростання нелегального бізнесу;
- за результатами проведеного дослідження, студент визначає найбільш приємливі в умовах сучасних економічних трансформацій заходи, що на його думку, сприятимуть детінізації економіки.
- результати наукових досліджень студент відображає у вигляді доповіді із використанням мультимедійного обладнання.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Тіньова економіка та безпека держави” використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- групові дискусії;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ректорська контрольна робота;
- оцінювання результатів КППЗ;
- екзамен.

10. Критерії формування поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною системою) з дисципліни «Тіньова економіка та безпека держави» визначається як середньозважена величина залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	Заліковий модуль 4	Разом
20 %	20 %	20 %	40 %	100 %
Усне опитування під час заняття 25% Письмова робота -75%	Усне опитування під час заняття -25% Оцінювання самостійної роботи студентів за результатами наукових доповідей та повідомлень - 25% Письмова робота - 50%	Активна участь у тренінгах -30% Написання КППЗ-40% Захист КППЗ-30%	Кожне теоретичне питання- макс.20% Есе-макс. 40%	

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Вид забезпечення
1	Мультимедійний проєктор Epson EB-S05
2	Мультимедійний супровід лекційного матеріалу

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Алексєєв С. В. Формування тіньової економіки в пострадянській Україні (1991–2004 рр.): історичні особливості та наслідки. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Історичні науки*. 2017. № 1. С. 16-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2017_1_5

2. Бухтіарова А. Г., Семенов А. Ю., Михальова А. С. Тіньова економіка: причини та шляхи детінізації економічних процесів. *Modern economics*. 2020. № 23. С. 31-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2020_23_7

3. Варналій З.С., Гончарук А.Я., Жаліло Я.А. та ін. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації. За ред. З.С. Варналія. К.: НІСД, 2006. 576 с.

4. Войцехівська, С. (2023). Детінізація економіки як запорука фінансової безпеки держави. *Економіка та суспільство*. 2023. №56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-7>

5. Гірна О. Й., Карп'як І. Т. Оцінювання тіньової економіки та її впливу на соціально-економічний розвиток. *Вісник Університету банківської справи*. 2019. № 2-3. С. 128–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2019_2-3_21
6. Гузенко О. П., Кадала В. В. Тіньова економіка як факторний сегмент загрози рівню економічної безпеки. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 1. С. 54–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2020_1_9
7. Гуменюк В. В., Сенів Л. А. Систематизація та удосконалення вимірювання тіньової економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24(1). С. 136-140. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevscg_2019_24\(1\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevscg_2019_24(1)_27)
8. Давиденко Н. М., Жовніренко О. В., Оліфер І. О. Вплив тіньової економіки на податкову систему країни. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 13. С. 94-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pidinno_2020_13_20
9. Доценко А. Ю. Сутність, передумови виникнення та наслідки тіньової економіки в сучасному світі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2020. Т. 31(70), № 2(1). С. 95-101. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2020_31\(70\)_2\(1\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2020_31(70)_2(1)_18)
10. Конституція України : закон України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Краус Н. М.К. Детермінанти тіньової економіки в інноваційних умовах господарювання: Монографія. – Полтава: Дивосвіт, 2014. – 148 с.
12. Лихін Д. А., Крамаренко І. В., Бондаренко А. В. Вагомий вплив тіньового сектору на міжнародну економічну безпеку країни. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2020. Т. 31(70), № 6. С. 14-18. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2020_31\(70\)_6_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2020_31(70)_6_5)
13. Опришко І. В. Окремі аспекти діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції в умовах воєнного стану в Україні. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/antycoruptsia/2022/materialy_konf_081222.pdf#page=72.
14. Орлова О. М., Шевчук І. Б. Трансформація тіньової економіки у сфері онлайн-діяльності. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. С. 280-288. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_2_38
15. Подмазко О. М. Механізм взаємодії легального та тіньового секторів економіки: теоретичні основи. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_6_14
16. Приступа Т. В., Чайковська М. А. Тіньова економіка та її вплив на соціально-економічний розвиток України: веб-сайт. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/1_12_uk/11.pdf
17. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України № 1277 від 29.10.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/ME_131588.html.
18. Про національну безпеку держави : Закон України від 21.06.2018 р. №2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
19. Пьохов В. М. Хабарництво, корупція та тіньова економіка – трисдина загроза національній безпеці України. *Наукові праці МАУП. Економічні науки*. 2018. Вип. 1. С. 39-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaure_2018_1_8
20. Семашко К. А. Вплив владних рішень на обсяг та динаміку тіньової економіки. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2020. № 99. С. 144-150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mise_2020_99_14
21. Семенов А. Ю., Бухтіарова А. Г. Вплив платіжних фінансових технологій на рівень тіньової економіки країни. *Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2020. Т. 25, Вип. 4. С. 103-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2020_25_4_19
22. Семібратова Я. Г., Іванченко Г. Ф. Методи оцінки тіньової економіки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(3). С. 27-31. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevscg_2016_6\(3\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevscg_2016_6(3)_8)
23. Смолянук В.Ф., Деменко О.Ф., Прибутько П.С. Основи національної безпеки України. Навчальний посібник.- К. ПАЛИВОДА А.В., 2017.- 140 с., С.6-38.

24. Стратегія національної безпеки України «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ - БЕЗПЕКА КРАЇНИ». Указ Президента України від 31.09.2020 р., № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.
25. Суворова, С., Кульганік, О. Тіньова економіка в Україні: стан та шляхи подолання. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. №8. С. 168-172. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.8-28>.
26. Супрунова І. В. Сутність тіньової економіки як структурної складової державної безпеки *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 15-16. С. 153-157.
27. Тіньова економіка України. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaeye-v-tini>
28. Томнюк Т. Л. Фактори інтенсифікації розвитку тіньової економіки в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_2_24
29. Уголькова О. З., Удимович М. М. Аналіз особливостей та сучасного стану тіньової економіки в Україні. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Проблеми економіки та управління*. 2020. Т. 4, № 1. С. 119-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2020_4_1_15
30. Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
31. Фісуненко Н. О., Ткаченко П. І., Кузьменко А. О. Кримінологічна характеристика проявів тіньової економіки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 232-239. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2020_3_38
32. Nafikov I. S. Shadow economy and organized crime in a city ; [transl. from Russ.: J. Ziyatdinova, A. Bezrukov] ; Inst. of economics, management and law (Kazan). Kazan : Poznaniye , 2013. 240 p.
33. Kasianov V. A., Goncharenko A. V. Extremal principle of subjective analysis. Light & shadow. Proportions of shadow economy. Entropy approach : monog. /. Kasianov,. Kyiv : Kafedra, 2017. 74, XV p.
34. Yegorova-Gudkova T., Wojko M., Neustroiev Y., Kostash O., Pan L., Shepitko H., Beloborodko V., Zvirkov O., Kirilina M., Matjukhina I. Development of an innovative methodology of research of systems on an example of a shadow economy as an invariant of system of economic security of state. *Технологический аудит и резервы производства*. 2021. № 4(4). С. 41-45. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2021_4\(4\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2021_4(4)_10)
35. Dzhumelya V. V. Organizational and functional mechanism of the state policy of counteraction to the shadow economy in Ukraine. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 6. С. 103-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2018_6_14
36. Sierova I. A. Shadow Economy: Formation of an Observation Matrix. *Проблеми економіки*. 2019. № 2. С. 177-184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2019_2_22
37. Tiutiunyk I. Analytical assessment of tax gaps depending on the level of the shadow economy. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 3. С. 266-270. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2019_3_34
38. Zolkover A., Kovalenko D. Evolution of theories of shadow economy formation. *Технологический аудит и резервы производства*. 2020. № 6(4). С. 6-10. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2020_6\(4\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2020_6(4)_3)
39. БЕБ URL:<https://suspilne.media/161812-nam-potriben-efekt-sogodni-intervu-novogo-ocilnika-buro-ekonomichnoi-bezpeki-melnika/>